

3.7 ปราสาทเขาพระวิหาร

3.7.1 ประวัติความเป็นมา

อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก ลาดเอียงไปทางเหนือกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ $14^{\circ} 22' 44''$ ถึง $14^{\circ} 25' 05''$ เหนือ กับเส้นแวงที่ $104^{\circ} 40' 12''$ ถึง $104^{\circ} 59' 35''$ ตะวันออก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงและเนินเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200-500 เมตร มีทัศนียภาพและทิวทัศน์ที่สวยงามอยู่หลายแห่ง อาทิเช่น จุดชมวิวมอียดแดง ภาพสลักนูนต่ำใต้มอียดแดงและที่สำคัญอีกจุดหนึ่งคือ ปราสาทเขาพระวิหาร โบราณสถานที่สำคัญเก่าแก่ที่เคยเป็นกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2505 ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตัดสินให้ตกเป็นสมบัติของกัมพูชาประชาธิปไตยแล้ว แต่ถนนและบันไดทางขึ้นสู่ปราสาทเขาพระวิหารนั้นอยู่ด้านพื้นที่ของประเทศไทย

อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร ได้ประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนที่ 14 ก ลงวันที่ 20 มีนาคม 2541 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 19 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ 81,250 ไร่ และเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 83 ของประเทศ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2549)

3.7.2 สภาพภูมิอากาศ

สภาพดิน ฟ้า อากาศ ในท้องที่ป่าเขาพระวิหาร ป่าฝั่งซ้ายลำโดมใหญ่ท้องที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดูคือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง พฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง ตุลาคม และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง กุมภาพันธ์

3.7.3 พรรณไม้และสัตว์ป่า

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาลาดชันเป็นเนินเขา สภาพป่าส่วนมากเป็นป่าเบญจพรรณ ประกอบด้วยไม้สำคัญ ๆ ได้แก่ ประดู่ ตะเคียนหิน ตะแบก เต็ง รัง พะยูง นนทรี พะยอม แดง ฯลฯ มีไม้ตั้งแต่ขนาดกลางถึงใหญ่ พื้นที่บางส่วนผ่านการทำไม้มาแล้ว นอกจากนี้ยังมีไม้พื้นล่าง ได้แก่ ไม้หวาย กกล้วย ไม้ดินที่มีขึ้นตามลานหินและหญ้าต่าง ๆ และเนื่องจากสภาพป่าของเขาสพระวิหารและป่าฝั่งซ้ายลำโดมใหญ่ บนเทือกเขาพนมดงรักยังมีความสมบูรณ์ จึงมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ทั่วไป เช่น หมูป่า กวาง เก้ง กระต่าย กระรอก ชะนี ชะมด และนกต่าง ๆ ซึ่งสัตว์ป่าเหล่านี้มีการเคลื่อนย้ายถิ่น เพื่อการหลบหลีกภัยไปมาระหว่างพื้นที่ป่าของทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ยังมีสัตว์ปีกและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น ค้างคาว แมลงจำพวกผึ้ง ผีเสื้อ จักจั่น และงูต่าง ๆ เป็นต้น

3.7.4 การเดินทาง

การเดินทางไปยังอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร สามารถเลือกเส้นทางและวิธีการเดินทางได้ ทั้งทางรถยนต์ รถไฟหรือโดยทางเครื่องบินโดยสาร ถ้าเริ่มต้นจากกรุงเทพฯ ผู้จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดอุบลราชธานี โดยรถยนต์โดยสารสู่อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร ได้หลายเส้นทางซึ่งถนนลาดยางทุกเส้นสะดวกสบายมาก คือ จากจังหวัดศรีสะเกษ-อำเภอกันทรลักษ์-ที่ทำการอุทยานฯหรือจากจังหวัดอุบลราชธานี-อำเภอน้ำยืน-ที่ทำการอุทยานฯ ระยะทางแต่ละสายประมาณ 100 กิโลเมตรเท่านั้น แล้วก็เดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารต่อไป ซึ่งสะดวกสบาย สำหรับการเดินทางไปท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ

3.7.5 สถานที่ที่น่าสนใจ

ปราสาทเขาพระวิหาร ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรัก (ดงเร็ก ภูเขาเขมร แปลว่า ภูเขาไม้คาน) กั้นพรมแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยและกัมพูชา บริเวณใกล้หน้าผาเปี้ยตาดิ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 657 เมตร

ปราสาทเขาพระวิหาร เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวะนิกายที่นับถือพระศิวะหรือพระอิศวรเป็นเทพเจ้าสูงสุด ทราบได้จากศิลาจารึกภาษาสันสกฤตระบุ ชื่อของศาสนสถานแห่งนี้ว่า “ศรีศิขริศวร” มีความหมายว่า “เจ้าแห่งยอดเขาผู้รุ่งเรือง” หมายถึง พระศิวะผู้สถิตอยู่ยอดเขาไกรลาส และจากจารึกหลายหลักที่ค้นพบที่ปราสาทพระวิหาร ทำให้ทราบว่าศาสนสถานแห่งนี้ได้สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 (ประมาณ พ.ศ. 1581)

รูปที่ 3.7-1 เขาพระวิหารมมมองจากฝั่งไทย

ทิวทัศน์บริเวณโดยรอบเขาพระวิหารมีความสวยงามมาก เมื่อมองลงไปด้านล่างจะเหมือนกับเป็นนกที่มองลงมาจากท้องฟ้า บางครั้งเห็นปูยเมฆลอยอยู่ต่ำลงไป บริเวณด้านล่างเป็นส่วนของประเทศกัมพูชา คือ บ้าน เจียมกระสาน(ซัมปลากาง) ของจังหวัดกัมปงชม ไกลออกไปก็จะเห็นเขาพนมกุเลน นครวัดและทะเลสาบเขมร ซึ่งอยู่ต่ำลงไปและถ้ามองจากด้านล่างขึ้นมา ก็จะเห็นเขาพระวิหารเสมือนลอยอยู่บนท้องฟ้า ท่ามกลางปูยเมฆ เหมือนดัง “วิหารสวรรค์”

ปราสาทพระวิหารหันหน้าไปทางทิศเหนือ ซึ่งมีบันไดขึ้นจากทางฝั่งของประเทศไทย ถ้าชาว กัมพูชาจะขึ้นมาจะต้องปีนหน้าผา ขึ้นมาทางช่องเขา ช่องบันไดหัก ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของวิหาร (ดังรูปที่ 3.7-1)

ทางตอนเหนือของบันไดหินเรียงเป็นอ่างเก็บน้ำ ซึ่งทำจากการเรียงหินเป็นชั้น ๆ มีความกว้าง ประมาณ 3 เมตร เรียกว่า สระตราว หรือ สระกลางเครา ในภาษาเขมรซึ่งหมายถึง “บริเวณข้างประตู” สระตราวรับน้ำจากห้วยตราว ซึ่งอาจารย์ศรีศักดิ์ วัลทิโกดม (ศรีศักดิ์, 2546) เชื่อว่า อ่างเก็บน้ำนี้เป็น “บาราย” หรือ อ่างเก็บน้ำในแบบของเขมร

ปราสาทพระวิหารสร้างขึ้นจากหินทราย สีเทาและสีเหลือง ที่ได้มาจากบริเวณใกล้เคียง ซึ่งยังคงมีร่องรอยของแหล่งหินตัด พบบริเวณสระตราวและใกล้เคียงมอสีแดง ไม่มีการใช้ศิลาแลง แต่มีการใช้อิฐในการทำคานหลังคา และประตูบางส่วน นอกจากนั้นยังใช้ไม้ทำโครงหลังคา ซึ่งปูด้วยกระเบื้องดินเผา และโคลนเหนียว(สีเขียว) เป็นวัสดุเชื่อมประสานในการก่อสร้างด้วย

3.7.6 สถาปัตยกรรมวิทยา

บริเวณเขาพระวิหารเป็นชั้นหินแบบฉบับ (Type Section) ของหมวดหินพระวิหาร ในกลุ่มหินโคราช ในบริเวณนี้มีหมวดหินที่สำคัญ 3 หมวดหิน เรียงอายุจากเก่าไปอ่อนตามลำดับ คือ หมวดหินพระวิหาร หมวดหินเสาขัวและหมวดหินภูพาน ในเขตประเทศไทย (ดังรูปที่ 3.7-2 และ 3.7-3) ส่วนในเขตประเทศกัมพูชา น่าจะเป็นหมวดหินที่มีอายุแก่กว่า คือ หมวดหินน้ำพอง โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

หมวดหินพระวิหาร

หมวดหินพระวิหารประกอบด้วยหินทราย (sandstones) สีขาวปนเหลือง เม็ดละเอียดถึงหยาบ มีการคัดขนาดและความมนดี ประกอบด้วยเม็ดควอร์ตซ์เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีหินทรายแป้ง (siltstones) หิน โคลน (mudstones) ชั้นบาง ๆ และหินกรวดมน (conglomerates)

สภาวะแวดล้อมการตกตะกอนและภูมิอากาศโบราณ หมวดหินพระวิหารเกิดจากการสะสมตัวและตกตะกอนจากแม่น้ำชนิด ชาร์น้ำประสานสายและทางน้ำโค้งตัวในบางครั้ง ในสภาพภูมิอากาศที่กึ่งแห้งแล้งและร้อนชื้น หมวดหินพระวิหารมักพบหินเป็นหน้าผาของภูเขาในปัจจุบัน อายุ

หมวดหินพระวิหาร อยู่ในช่วงระหว่างตอนกลางของยุคจูแรสซิกถึงครีเทเชียสตอนต้น (มีอายุประมาณ 180-140 ล้านปีมาแล้ว)

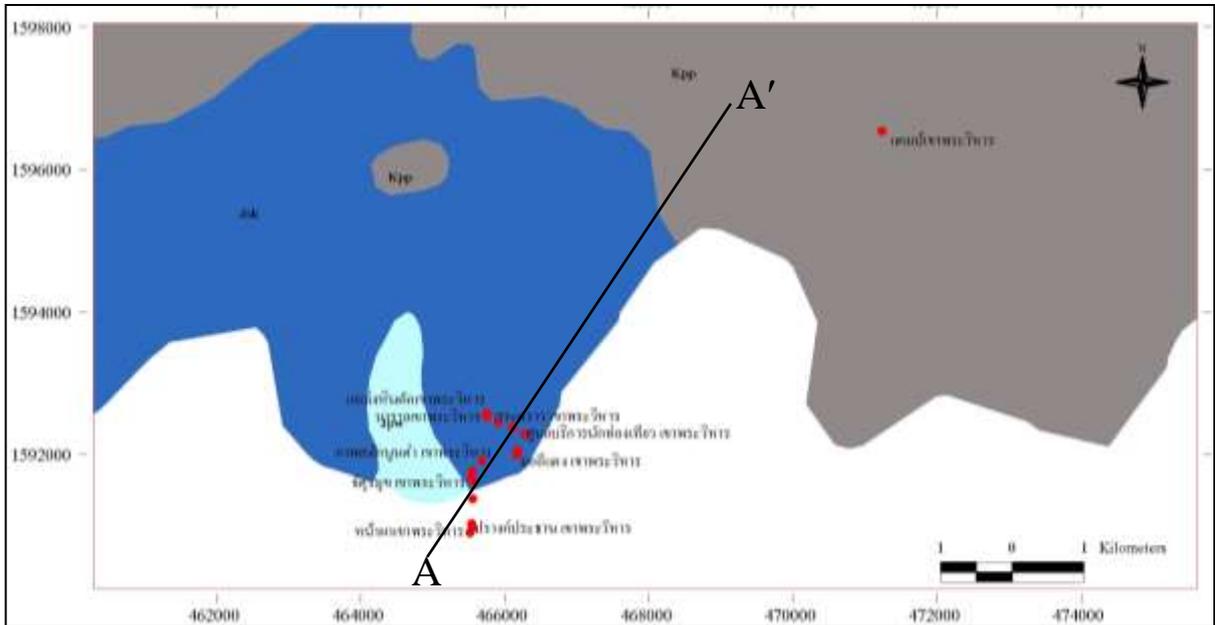
หมวดหินเสาขัว

หมวดหินเสาขัวประกอบด้วยชั้นหินสลับกันเป็นแบบ cycles ของหินโคลนปนทราย แป้งสีน้ำตาลแกมแดง สลับกับหินทรายแป้ง หินทรายเม็ดละเอียดถึงปานกลาง และหินกรวดมนกับชั้นของกรวดเม็ดปูนและชั้นบางของกรวดและเม็ดซิลิกา (calcrete nodules, caliches และ nodular silcretes, caliches) สภาพแวดล้อมการตกตะกอนและภูมิอากาศโบราณ หมวดหินเสาขัวเกิดจากการสะสมตัวและตกตะกอนจากแม่น้ำโขงตัวที่พบว่ามีการตกตะกอนในร่องน้ำทั้งหินกรวดมน หินทราย และตะกอนที่สะสมตัวในที่ราบน้ำท่วมขัง ในสภาพอากาศที่เป็นแบบกึ่งแห้งแล้ง

หมวดหินภูพาน

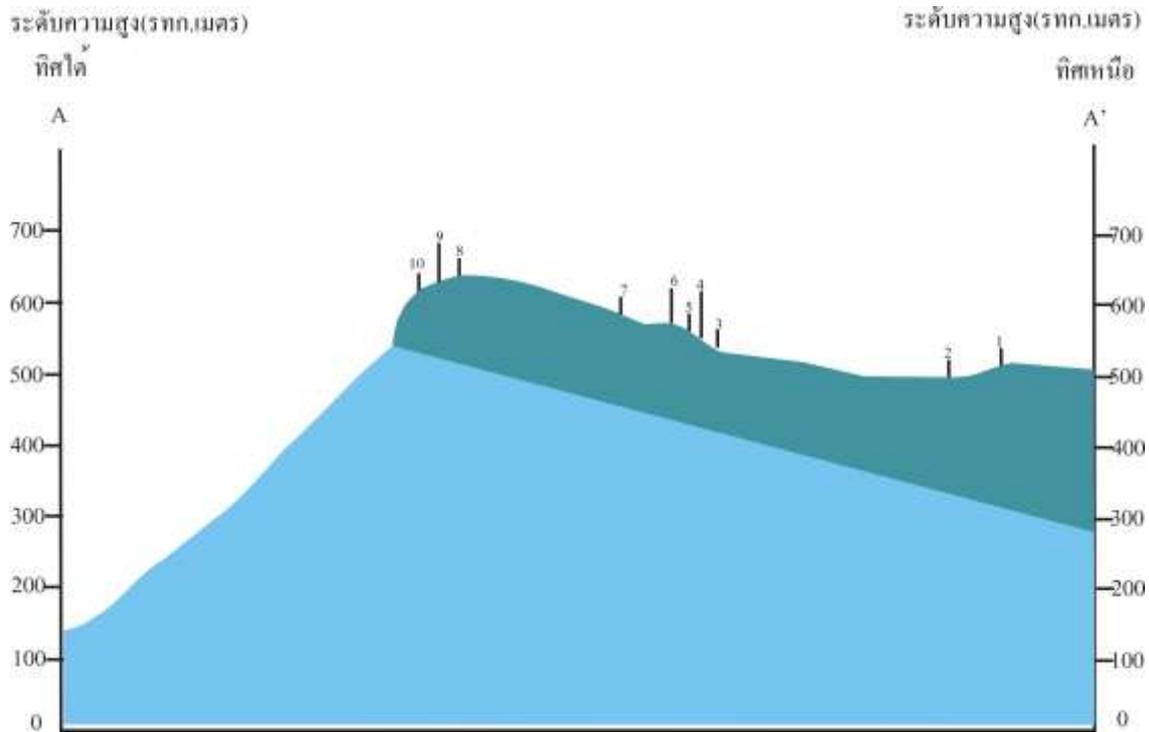
ลักษณะเด่นของหมวดหินภูพาน คือ เป็นหินทรายและหินกรวดมน สีน้ำตาลแกมเหลือง ส้มอ่อน เทา ชมพูและขาว เม็ดขนาดปานกลางถึงหยาบมาก บางชั้นของหินทรายมีกรวดปน และมีชั้นเฉียงระดับขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ชั้นหินของหมวดหินภูพานมักปิดอยู่บนยอดภูเขาที่มีมุมเอียงเทไม่เกิน 10 องศาทำให้ยอดภูเขาเป็นแนวเรียบ ทั้งนี้เนื่องจากว่าหมวดหินภูพานประกอบด้วยหินทรายเนื้อหยาบจึงทนต่อการผุพังมากกว่าหมวดหินอื่น

สภาพแวดล้อมการตกตะกอนและภูมิอากาศโบราณ หมวดหินภูพานเกิดจากการสะสมตัวและตกตะกอนจากแม่น้ำชนิดธารน้ำประสานสายและธารน้ำโขงตัวในบางครั้ง (braided and occasional meandering rivers) ที่มีปริมาณน้ำและความแรงของน้ำสูงและสูงกว่าที่เกิดขึ้นกับหมวดหินพระวิหาร ในสภาพภูมิอากาศในสมัยโบราณที่ค่อนข้างร้อนชื้นถึงกึ่งแห้งแล้ง หมวดหินภูพานมีอายุอยู่ในช่วงครีเทเชียสตอนต้น (มีอายุประมาณ 140-120 ล้านปี)

คำอธิบาย		
ชนิดหิน		หมวดหิน
Kdd	หินทราย หินกรวดปนทราย สีขาวอมชมพูและสีเทา	หมวดหินภูพาน
Jsk	หินเนื้อควอตซ์และเนื้อเฟลด์สปาร์ สีน้ำตาลม่วง	หมวดหินเสาขัว
Jpw	หินทรายเนื้อควอตซ์ สีขาว	หมวดหินพระวิหาร
สัญลักษณ์		
▲	ตำแหน่งนันทนาการ	

รูปที่ 3.7-2 แผนที่ธรณีวิทยาของบริเวณเขาพระวิหาร

คำอธิบาย		
	ชนิดหิน	หมวดหิน
K00	หินทราย หินกรวดปนทราย สีขาวอมชมพูและสีเทา	หมวดหินภูพาน
Jsk	หินเนื้อควอตซ์และเนื้อเฟลด์สปาร์ สีน้ำตาลม่วง	หมวดหินเสาขัว
Jbw	หินทรายเนื้อควอตซ์ สีขาว	หมวดหินพระวิหาร

รูปที่ 3.7-3 ภาพตัดขวางในจินตนาการแสดงสภาพธรณีวิทยาและการเรียงลำดับชั้นของหินในแนวเหนือ-ใต้

3.7.7 แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

3.7.7.1 บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร

พิกัด 466279 และ 1592265 ระวังแผนที่ 5937 IV (ดังรูปที่ 3.7-4)

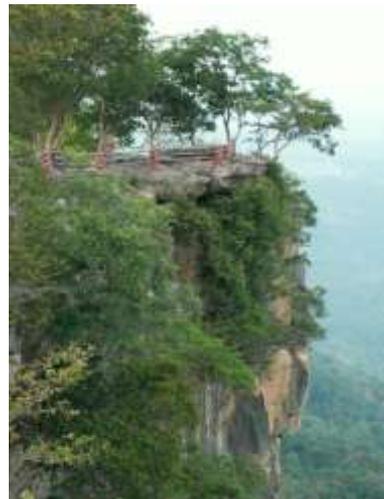

รูปที่ 3.7-4 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร

เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ในการหาข้อมูลเบื้องต้นของสถานที่ท่องเที่ยว บริเวณเขาพระวิหารและใกล้เคียง พร้อมทั้งมีของที่ระลึกไว้จำหน่ายด้วย

3.7.7.2 ผามออีแดง

ผามออีแดง เป็นสถานที่ชมวิว ที่อยู่บริเวณด้านหลังของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นหน้าผาที่สามารถมองลงไปเบื้องล่างเห็นประเทศกัมพูชาได้ชัดเจน และเห็นเทือกเขาลดหลั่นกัน ในช่วงเช้าจะสามารถมองเห็นพระอาทิตย์ขึ้นอย่างสวยงาม (ดังรูปที่ 3.7-5)

รูปที่ 3.7-5 ทศนียภาพบริเวณผามออีแดง (1)

รูปที่ 3.7-5 ทัศนียภาพบริเวณผามออีแดง (2)

บริเวณผามออีแดง ยังพบลักษณะของหินที่ถูกกัดกร่อนผุพัง โดยธรรมชาติทำให้จินตนาการเป็นรูปร่างต่าง ๆ ซึ่งบ่งบอกถึงความทนทานต่อการกัดกร่อนที่แตกต่างกัน (ดังรูปที่ 3.7-6)

รูปที่ 3.7-6 ลักษณะหินที่พบบริเวณผามออีแดง เป็นหินที่มีความคงทนต่อการกัดกร่อนไม่เท่ากัน ส่วนที่มีความคงทนมากกว่าก็กลายเป็นสันหรือแท่ง

3.7.7.3 ภาพสลักนูนต่ำ

ภาพสลักนูนต่ำ เป็นภาพแกะสลักที่พบอยู่บริเวณใต้หน้าผามออีแดง มีผู้สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นรูปเคารพในทางศาสนาพราหมณ์ ตั้งอยู่พิกัด 466185 และ 1592003 แผนที่ระวาง 5937 IV (ดังรูปที่ 3.7-7)

รูปที่ 3.7-7 ภาพนูนต่ำบริเวณใต้ผามออีแดง

ลักษณะทางธรณีวิทยาที่น่าสนใจ บริเวณนี้คือ ถ้ำบริเวณหินทราย ที่มีลักษณะเหมือนเพิงหรือชะง่อนหิน มากกว่าที่จะเป็นถ้ำที่เป็นโพรงขนาดใหญ่ได้ภูเขา ที่คุ้นเคยกันในบริเวณถ้ำที่พบบริเวณหินปูน และที่มีลักษณะพิเศษของถ้ำหรือเพิงบริเวณแถบนี้คือ มักพบว่ามีชาวบ้านหรือนักท่องเที่ยว เอาไม้ ขนาดต่างๆ กัน เอามาค้ำยันชะง่อนหินไว้ ด้วยความเชื่อว่าจะทำให้มีอายุมันคงหรือยืนยาวนั่นเอง

อีกลักษณะหนึ่งที่พบคือ หินทราย ที่เห็นลักษณะการตกตะกอนของทราย ที่มีชั้นเฉียงระดับ (cross bedding) ลักษณะชั้นเฉียงระดับนี้แสดงว่าหินทรายนี้เกิดจากการที่แม่น้ำพัดพาเอาตะกอนทรายมาตกทับถม ถ้ำที่มีการศึกษาต่อไปก็จะสามารถบอกได้ว่า แม่น้ำในสมัยนั้นมีทิศทางการไหลไปทางไหน (ดังรูปที่ 3.7-8 และ 3.7-9)

รูปที่ 3.7-8 ถ้ำบริเวณหินทราย ที่มีลักษณะเหมือนเพิงหรือชะง่อนหิน

รูปที่ 3.7-9 หินทราย ที่เห็นลักษณะการตกตะกอนของทราย ที่มีชั้นเฉียงระดับ

3.7.7.4 ถ้ำค้างคาว

ถ้ำค้างคาวอยู่บริเวณใต้หน้าผาใกล้กับผามออีแดง จะออกหากินแมลง และ ออกหากินช่วงพระอาทิตย์กำลังตกดิน โดยการบินโฉบจับแมลงกินในอากาศ เป็นค้างคาวพันธุ์หน้ายักษ์ แต่ในบางครั้งถ้าถูกรบกวนก็อาจย้ายไปอยู่บริเวณอื่น (ดังรูปที่ 3.7-10)

รูปที่ 3.7-10 ถ้ำค้างคาว

3.7.7.5 ฐานธงชาติไทย

ฐานธงชาติไทย ตั้งอยู่ที่พิกัด 466168 ตะวันออก และ 1591973 แนวนที่ระวาง 5937 IV
 เสาธงชาติไทย เดิมเคยตั้งอยู่ที่ผาเปี้ยตาดิเหนือปราสาทเขาพระวิหาร หลังจากศาล
 โลกตัดสินให้อธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร ตกเป็นของประเทศไทยในวันที่ 15 มิถุนายน 2505
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้น ได้อัญเชิญเสาธงชาติไทยจากผาเปี้ยตาดิ มาตั้งไว้ที่ผามออี
 แดง โดยไม่เชิญธงชาติไทยลงจากเสา ในวันที่ 15 กรกฎาคม 2509 (ดังรูปที่ 3.7-11)

รูปที่ 3.7-11 ฐานธงไทยที่ตั้งอยู่ผามออีแดง

3.7.7.6 สถูปคู่

สถูปคู่ เป็นสถูป มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยอดแหลมรูปดอกบัวตูม เป็นศิลปะแบบปาปวน (ศตวรรษที่ 11) มีความกว้าง 1.93 เมตรและสูง 4.20 เมตร สร้างด้วยหินทรายแดง มีความเชื่อว่า น่าจะเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ สามารถมองเห็นได้จากบริเวณฐานธงชาติไทย (ดังรูปที่ 3.7-12)

รูปที่ 3.7-12 สถูปคู่เป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์

3.7.7.7 สระตราว

สระตราวหรือสระกราว อยู่บริเวณทิศเหนือของปราสาทพระวิหาร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนในดินแดนเขมรสูงในขณะนั้น สามารถใช้น้ำได้ นอกจากนี้ยังปรากฏร่องรอยการตัดหินทรายเพื่อใช้ในการก่อสร้างปราสาทพระวิหารด้วย (ดังรูปที่ 3.7-13)

รูปที่ 3.7-13 สระตราว

บริเวณสระตราว มีลักษณะทางธรณีวิทยาที่น่าสนใจคือ เป็นบริเวณหิน โผล่แบบผลาญ หินกว้างเป็นหินทราย แต่มีบางช่วงแทรกสลับด้วยหินกรวดมน และหินกรวดมนบางก้อนแสดงลักษณะของความทนทานต่อการถูกกัดกร่อนไม่เท่ากัน ทำให้เห็นเป็นลักษณะฐานซึ่งเป็นหินทราย ถูกกัดกร่อนมากกว่า แลบกว่า และในอนาคตก็จะพัฒนาไปเป็นหินลักษณะรูปเห็ดได้ (ดังรูปที่ 3.7-14)

รูปที่ 3.7-14 หินโผล่แบบผลาญหินกว้าง เป็นหินทราย

3.7.7.8 แหล่งหินตัด

เป็นบริเวณใกล้เคียงสระตราว ซึ่งยังคงเห็นก้อนหินที่ตัดออกมาเป็นก้อนแล้ว รอกาลลำเลียงไปก่อสร้าง และ บริเวณที่หินถูกสกัดเป็นก้อนแต่ยังไม่ได้ตัดออกจากผลาญหิน(ดังรูปที่ 3.7-15)

รูปที่ 3.7-15 แหล่งหินตัดใกล้บริเวณสระตราว

3.7.7.9 เชื้อหินเรียงอัดดิน

เชื้อหินเรียงอัดดินนี้ สร้างขึ้นในสมัยใดไม่แน่ชัด แต่แสดงถึงภูมิปัญญาที่สามารถสร้างเขื่อนจากการนำก้อนหินมาเรียง บนพื้นหิน แล้วมีการนำดินมาอุดช่องว่างระหว่างหิน และสามารถกักเก็บน้ำได้ ปัจจุบันมีร่องรอยความเสียหายบางส่วนจากการที่หน่วยงาน ในท้องถิ่น นำเครื่องจักรขนาดใหญ่มารื้อเพื่อที่จะทำการขุดลอกแหล่งน้ำ โดยอาจจะรู้เป็นการทำลายโบราณสถาน (ดังรูปที่ 3.7-16)

รูปที่ 3.7-16 เชื้อหินเรียงอัดดิน

3.7.7.10 ปราสาทพระวิหาร

เมื่อกษัตริย์เขมรนับถือพระศิวะว่าเป็นใหญ่กว่าพระเจ้าองค์ใด จึงได้ทำการก่อสร้างปราสาทพระวิหารแห่งนี้ขึ้นเพื่ออุทิศถวายแด่พระศิวะ (ดังรูปที่ 3.7-17)

ปราสาทเขาพระวิหารหันหน้าไปทางเหนือ (ดังนั้น ถนนที่จะเข้าสู่ปราสาทจึงอยู่ในฝั่งของไทย) ทางเดินและสิ่งก่อสร้างทำเป็นระดับแบบตระพักขั้นบันได มี 4 ชั้น โดยมีปราสาทประธานอยู่บนยอดสุดของชั้น ในแต่ละชั้นจะมีสิ่งก่อสร้างบนแต่ละชั้นบันไดเรียกว่า โคปุระ รวมความยาวทั้งสิ้น 800 เมตร

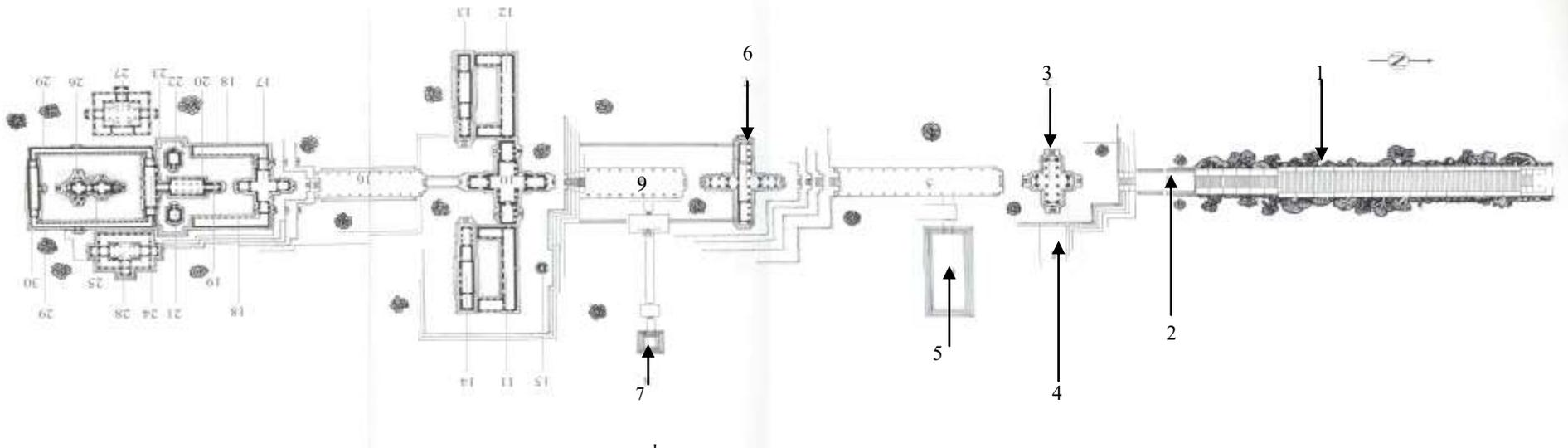
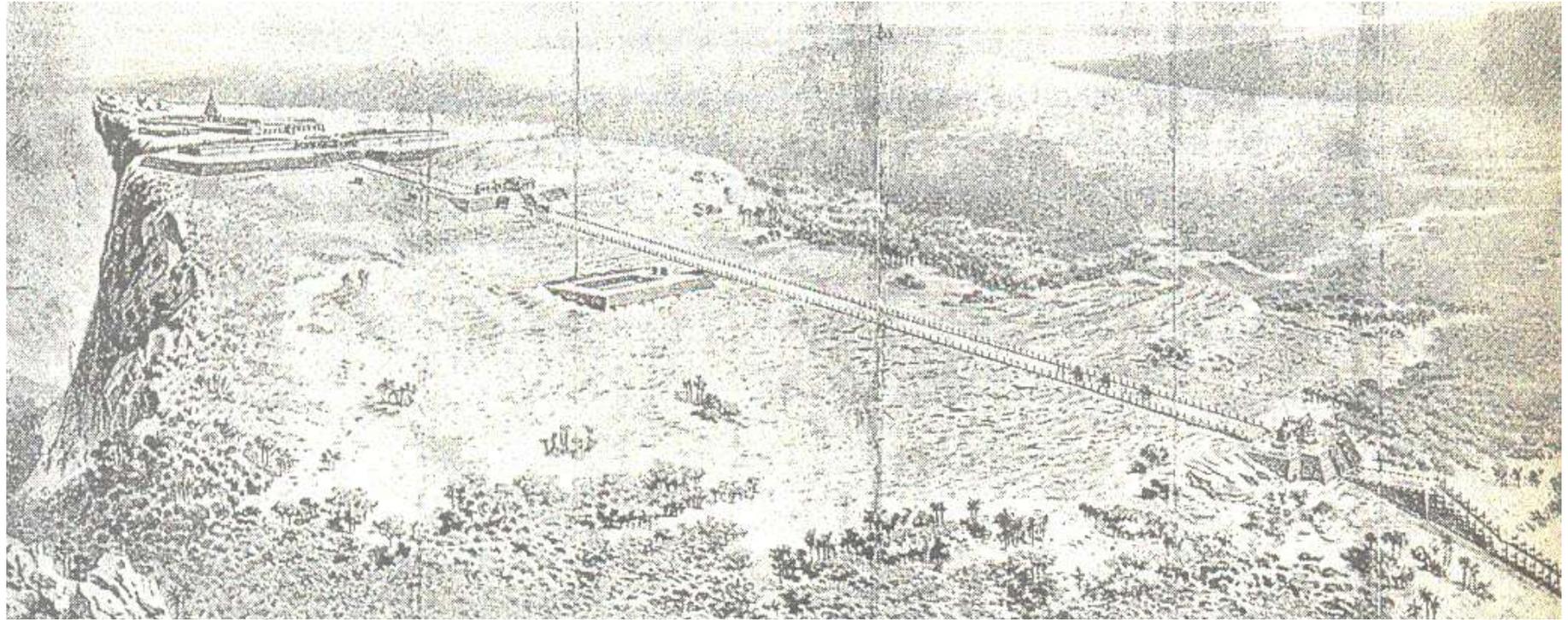
สิ่งก่อสร้างหลักของปราสาทพระวิหาร สามารถแบ่งออกได้เป็น

ก. โคปุระ ในบริเวณชั้นบันไดระดับที่ 1 และระดับที่สอง โคปุระ เป็นโถงที่มีหลังคาคลุมสำหรับนักแสวงบุญ ใช้เป็นบริเวณสวดมนต์ภาวนาและพักก่อนที่จะเข้าสู่เขตแดนของพระเจ้าเข้าสู่เทวาลัย

ข. เขตพระราชฐานหรือโคปุระในบริเวณชั้นบันไดระดับที่ 3 บริเวณนี้จะเป็นที่ประทับของกษัตริย์เมื่อทรงมาประกอบพระราชพิธีและมีโถงสองข้าง สำหรับแขกผู้มีเกียรติหรือพระราชอาณาคันตุกะ

ค. ปราสาทประธาน เป็นที่ประดิษฐานของศิวะลึงค์ ซึ่งเป็นตัวแทนของพระศิวะเป็นศูนย์กลางของพระวิหาร

ดังนั้นการที่จะเข้าถึงปราสาทประธานได้จะต้องผ่านลำดับชั้นต่าง ๆ ดังนี้ เริ่มจากบันไดหินเรียง ทางลาดนาคราช โคปุระระดับแรก โคปุระระดับที่สอง พระราชฐานและปราสาทประธาน

รูปที่ 3.7-17 เส้นทางเดินเข้าสู่ปราสาทเขาพระวิหาร

- บันไดหินเรียง

เป็นทางหลักอยู่ทางตอนเหนือของปราสาทประธาน มีความกว้าง 8 เมตร ยาว 78 เมตร ประกอบด้วยชั้นบันไดช่วงแรกขนาดกว้างจำนวน 162 ชั้น และมีสิงโตหินเฝ้าอยู่ที่เชิงบันได บันไดช่วงที่สองก็มีสิงโตหินเฝ้าอยู่เช่นกัน ประกอบด้วยชั้นบันได จำนวน 34 ชั้น แต่มีความกว้างของบันไดลดลงเหลือ 4 เมตร และยาว 27 เมตร (ดังรูปที่ 3.7-18)

รูปที่ 3.7-18 บันไดหินเรียง

- ทางลาด นาคราช

ทางลาดนาคราช เป็นทางลาดหินเรียงแนวระดับ มีความกว้าง 7 เมตร ยาว 31.8 เมตร เมื่อสิ้นสุดทางลาดนี้จะนำไปสู่โคปุระแรก นาคราชที่เฝ้าทางลาดนี้เป็นนาค 7 เศียร (สูงในภาษาถิ่น) หันหน้าไปทางทิศเหนือ โดยเสียนาคทางด้านตะวันตกสลักขึ้นมาจากหินก้อนเดียวขนาดใหญ่ (ดังรูปที่ 3.7-19)

รูปที่ 3.7-19 ทางลาดนาคราช

- โคปุระ ชั้นแรก

จากทางลาดนาคราช ก็จะเข้าสู่บริเวณที่เรียกว่าโคปุระชั้นแรก โดยมีรูปทรงของอาคารเป็นแบบกากบาทหรือจัตุรมุข มีประตูทางเข้าสี่ด้าน เสาทำจากการเรียงก้อนหินซ้อนทับกันขึ้นไปแล้วมีการแกะสลักเป็นรูปต่าง ๆ เช่น ดอกบัว ดอกลาลาดวน เป็นต้น (ดังรูปที่ 3.7-20 และ 3.7-21)

รูปที่ 3.7- 20 โคปุระชั้นแรก

รูปที่ 3.7-21 การออกแบบประตูทางเข้าโคปุระชั้นแรก

- ทางเชื่อมระหว่างโคปุระแรกและโคปุระที่สอง

เป็นทางที่มีขอบเป็นก้อนหินก้อนเป็นสันริมทาง ประดับด้วยแท่งหินที่มีความสูง 2.15 เมตร ขอบของแท่งหินสลักเป็นรูปดอกบัวเรียงรายตลอดสองข้างทาง เรียกว่าเป็น เสาแท่งเทียนหรือเสานางเรียง ทางเชื่อมดังกล่าวมีความกว้าง 10 เมตร และยาว 275 เมตร (ดังรูปที่ 3.7-22)

รูปที่ 3.7-22 ทางเชื่อมระหว่างโคปุระแรกและโคปุระที่สองจะพบทางที่มีขอบเป็นก้อนหิน
ก้อนเป็นสันริมทาง

- บ่อน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าข้าง ๆ โคปุระแห่งแรก

บ่อน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า อยู่ทางทิศตะวันออกของทางเชื่อมใกล้กับโคปุระแห่งที่สอง มีขนาดความกว้าง 18.30 เมตร ยาว 36.80 เมตร เรียกว่า สระตรง บ่อน้ำดังกล่าวใช้สำหรับกักเก็บน้ำฝน ซึ่งไหลลงมาจากด้านบน มีรูปสลักสิงโตนั่งประดับอยู่ข้างบันได ซึ่งเป็นทางไหลลงของน้ำ (ดังรูปที่ 3.7-23)

รูปที่ 3.7- 23 บ่อน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าอยู่ทางทิศตะวันออกของทางเชื่อมใกล้กับโคปุระแห่งที่สอง

- โขปุระชั้นที่สอง

โขปุระแห่งนี้ก็มีรูปร่างเป็นจัตุรมุข เช่นเดียวกับโขปุระแห่งแรก ประติมากรรมที่หันหน้าไปทางทิศใต้เข้าสู่ปราสาทประธานแกะสลักเป็นเรื่องราวตอน นารายณ์กวนเกษียรสมุทร โดยมีพระวิษณุประทับยืนบนหลังเต่าสะพายสัญลักษณ์เขามันตรา บนหลัง มีนาคพันรูปเสาหรือภูเขา โดยมีเทวดายืนถือหางพญานาคข้างหนึ่งและยักษ์ถือหางพญานาคอีกข้างหนึ่ง (ดังรูปที่ 3.7-24)

รูปที่ 3.7-24 โขปุระชั้นที่สองมีรูปร่างเป็นจัตุรมุข

- ทางเชื่อมต่อระหว่างโคปุระแห่งที่สองกับเขตพระราชฐาน

มีลักษณะเดียวกับทางเชื่อมต่อระหว่างโคปุระแรกกับโคปุระแห่งที่สองและในทางตะวันออกมีสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้าง 9.20 เมตร เรียกสระหัวสิงห์ (ดังรูปที่ 3.7-25)

รูปที่ 3.7-25 สระน้ำรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสพบระหว่างทางเชื่อมต่อโคปุระแห่งที่สองกับเขตพระราชฐาน

- เขตพระราชฐาน

เป็นชั้นที่ยกระดับเป็นชั้นที่สาม อาจเรียกได้ว่าเป็นโคปุระชั้นสาม ประกอบด้วยอาคาร 5 หลัง คือ พระราชวังตอนกลาง ห้องโถงกลาง ห้องปีกซ้ายและปีกขวา และห้องจัตุรมุข ซึ่งกลุ่มของอาคารโดยรวมให้ความประทับใจว่าเป็นเขตพระราชฐานในสมัยนั้น(ดังรูปที่ 3.7-26)

รูปที่ 3.7-26 เขตพระราชฐานหรือโคปุระชั้นสาม

- เขตพระราชวัง

สร้างเป็นรูปจัตุรมุข โดยมีขนาดกว้าง 34 เมตร ยาว 35 เมตร มีหน้าต่างจำนวน 17 บานและแบ่งออกเป็นห้องย่อย ๆ 5 ห้อง และประตูจำนวน 10 บาน ทางประตูทางด้านทิศใต้ บริเวณซุ้มประตูแกะสลักเป็นรูปพระศิวะจีโกนนที ภายใต้อันไม้ (ดังรูปที่ 3.7-27)

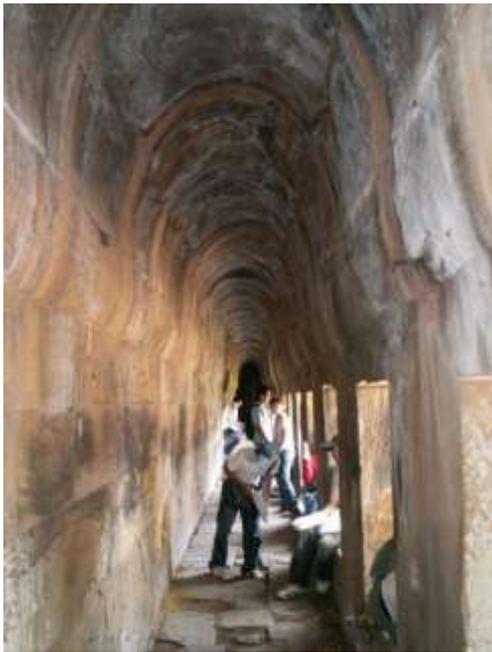
รูปที่ 3.7-27 เขตพระราชวัง

- เขตปรางค์ประธาน

ทางเชื่อมระหว่างเขตพระราชวังกับปรางค์ประธานในชั้นที่ 4 เป็นทางยาว 34 เมตร ในแต่ละด้านประกอบด้วยเสานางเรียง 9 ต้นปรางค์ประธานประกอบด้วยโคปุระ, ระเบียงคตและบรรณาลัย(ห้องสมุด) ดังรูปที่ 3.7-28 ถึง 3.7-30

รูปที่ 3.7-28 ปราสาทประจาน (ส่วนที่พังแล้ว)

รูปที่ 3.7-29 ระเบียงคต

รูปที่ 3.7-30 ด้านหลังของปราสาทเขาพระวิหาร

- หน้าผาเขาพระวิหาร

ทิวทัศน์ด้านตะวันออก

ทิวทัศน์ด้านตะวันตก

รูปที่ 3.7-31 ทิวทัศน์บริเวณหน้าผาเขาพระวิหาร

- ที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร

ที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร ตั้งอยู่ที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีที่ตั้งอยู่ในพิกัด 471241 ตะวันออก และ 1596523 ตะวันตก ราว 5937 IV

เป็นสถานที่ติดต่อประสานงานสำหรับผู้ที่จะขึ้นไปท่องเที่ยวปราสาทหินพระวิหาร ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตเขาพระวิหารเป็นสมรภูมิต่างหว่างเขมรแดง และเขมรฝ่ายสง สัมริน มาก่อน ดังนั้นจึงยังมีบางพื้นที่ที่ยังคงมีอันตรายจาก กัมระเบิดอยู่และบริเวณที่ทำการฯ ยังมีบ้านพักพร้อมอุปกรณ์เครื่องนอน หรืออาจกางเต็นท์นอนก็ได้

รูปที่ 3.7-32 บริเวณที่การอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร

- ประตูเขาพระวิหาร

รูปที่ 3.7-33 บันไดทางขึ้นเขาพระวิหาร

3.7.8 บทสรุป

อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก ลาดเอียงไปทางเหนือกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ $14^{\circ} 22' 44''$ ถึง $14^{\circ} 25' 05''$ เหนือ กับเส้นแวงที่ $104^{\circ} 40' 12''$ ถึง $104^{\circ} 59' 35''$ ตะวันออก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงและเนินเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200-500 เมตร มีทัศนียภาพและทิวทัศน์ที่สวยงามอยู่หลายแห่ง อาทิเช่น จุดชมวิวมอียด ภูผาสลักปูนตำไต้มอียดและที่สำคัญอีกจุดหนึ่งคือ ปราสาทเขาพระวิหาร โบราณสถานที่สำคัญเก่าแก่ แต่ถนอมและบันไดทางขึ้นสู่ปราสาทเขาพระวิหารนั้นอยู่ด้านพื้นที่ของประเทศไทย

อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 19 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ 81,250 ไร่ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2549)

การเดินทางไปยังอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร สามารถเลือกเส้นทางและวิธีการเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์ รถไฟหรือโดยทางเครื่องบินโดยสาร ถ้าเริ่มต้นจาก จังหวัดศรีสะเกษ-อำเภอกันทรลักษณ์-ที่ทำการอุทยานฯหรือจากจังหวัดอุบลราชธานี-อำเภอน้ำยืน-ที่ทำการอุทยานฯ ระยะทางแต่ละสายประมาณ 100 กิโลเมตร

ปราสาทเขาพระวิหาร ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรัก กั้นพรมแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยและกัมพูชา บริเวณใกล้หน้าผาเป็ยตาดิ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 657 เมตร เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวะนิกายที่นับถือพระศิวะ หรือพระอิศวรเป็นเทพเจ้าสูงสุด และจากจารึกหลายหลักที่ค้นพบที่ปราสาทพระวิหาร ทำให้ทราบว่าศาสนสถานแห่งนี้ได้สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 (ประมาณ พ.ศ. 1581)

ทิวทัศน์บริเวณโดยรอบเขาพระวิหารมีความสวยงามมาก เมื่อมองลงไปด้านล่างจะเหมือนกับเป็นนกที่มองลงมาจากท้องฟ้า บริเวณด้านล่างเป็นส่วนของประเทศกัมพูชา คือ บ้าน เขียม กระสานของจังหวัดกัมปงชม

ปราสาทพระวิหารหันหน้าไปทางทิศเหนือ ซึ่งมีบันไดขึ้นจากทางฝั่งของประเทศไทยสร้างขึ้นจากหินทราย สีเทาและสีเหลือง ที่ได้มาจากบริเวณใกล้เคียง ซึ่งยังคงมีร่องรอยของแหล่งหินตัด พบบริเวณสระตราวและใกล้เคียงมอียด ไม่มีการใช้ศิลาแลง แต่มีการใช้อิฐในการทำคานหลังคา และประตูบางส่วน

บริเวณเขาพระวิหารเป็นชั้นหินแบบฉบับ (Type Section) ของหมวดหินพระวิหาร ในหินชุดโคราช ในบริเวณนี้มีหมวดหินที่สำคัญ 3 หมวดหินเรียง อยุ่จากแก่ไปอ่อนตามลำดับ คือ หมวดหินพระวิหาร หมวดหินเสาขัวและหมวดหินภูพาน ส่วนในเขตประเทศกัมพูชา น่าจะเป็นหมวดหินที่มีอายุแก่กว่าคือ หมวดหินน้ำพอง